

8. Офіційні переліки регіонально рідкісних рослин адміністративних територій України (довідкове видання) / Укладачі: докт. біол. наук, проф. Т.Л. Андрієнко, канд. біол. наук М.М. Перегрим. Київ: Альтерпрес, 2012. 148 с.
9. ДБН В.2.4-33-2.3-03-2000 “Регулювання русел річок. Норми проектування” – https://dnaop.com/html/40596/doc-%D0%92%D0%91%D0%9D_%D0%92.2.4-33-2.3-03-2000
10. Правила охорони поверхневих вод і забруднення зворотними водами. Постанова КМУ від 25 березня 1999 р. №465 – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/465-99-%D0%BF#Text>
11. Охорона поверхневих вод від забруднення зворотними водами. Наказ Мінекобезпеки України від 28.04.1999 р. №93 – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/465-99-%D0%BF#Text>

УДК 504.6(477)

Карпенко О.М. – студент спеціальності 101 “Екологія” ступеня вищої освіти “Магістр” КЗВО “Вінницька академія безперервної освіти”.

Науковий керівник: **Поліщук В.М.** – кандидат географічних наук, доцент кафедри екології, природничих та математичних наук КЗВО “Вінницька академія безперервної освіти”.

ШЛЯХИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЛІСОВИХ ЕКОСИСТЕМ УКРАЇНИ

Анотація. У статті актуалізовано проблематику збереження лісів згідно Лісового кодексу України. Охарактеризовано основні підходи щодо забезпечення збереження та відновлення унікальних природних комплексів.

Ключові слова: збереження лісів, природно-заповідний фонд, лісова екосистема, лісогосподарські заходи, аборигенні породи.

Summary. The article updates the issue of forest conservation in accordance with the Forest Code of Ukraine. The main approaches to ensuring the preservation and restoration of unique natural complexes are characterized.

Keywords: forest conservation, nature reserve fund, forest ecosystem, forestry measures, aboriginal breeds.

Постановка проблеми. Потужний антропогенний вплив на природу призвів до зниження біологічної стійкості лісових екосистем і небажану зміну їх складу і структури. Такий вплив сьогодні становить значну загрозу стабільності природним екосистемам і необхідності збереження біорізноманіття. Існуюча система господарювання призвела до погіршення якості лісових екосистем, що потребує докорінних змін технологічного та екологічного спрямування. Тому необхідно терміново здійснювати заходи щодо впровадження інноваційних режимів збереження лісів [2, 5].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемою комплексної оцінки лісових екосистем для їх збереження і відтворення та підтримання екологічних функцій в контексті сталого розвитку регіонів присвячені наукові праці М.М. Вересіна (1963), С.М. Стойка (1980-2000), С.А. Генсірука (1973-2002), В.І. Білоуса (1981), Н. Kubasch (1980), В.П. Толчєєва (1985), В.А. Ільїна (1986), А.Ф. Ольховського (1988-1990), М. Kminiak (1993), Т.Л. Андрієнко (2001), Я.П. Дідуха (2002), І.С. Нейка, В.Д. Ваколюка, Б.І. Філоненка (2003), Ю.Р. Шеляга-Сосонко (2004), J. Gotkiewicz, J. Кос, А. Łachacz (2005), П.М. Устименка, О.М. Корінько, С.Ю. Поповича (2004-2010), А.О. Бондара (2006), О.І. Фурдичка (2006-2018), А.П. Стадника (2006), Г.В. Бондарука, М.А. Бондарук, О.Г. Целіщева (2010), В.В. Лаврова (2006-2012), В.П. Ландіна (2010-2020), М.Х. Шершуна, О.І. Дребот (2017), І.С. Нейка (2009-2019), О.М. Клименка (2016-2018), В.П. Ворона (2017-2020), О.В. Мудрака (2010-2020) [3].

Мета статті – обґрунтувати цілі та завдання збереження лісових екосистем в контексті сталого розвитку і необхідності збереження біорізноманіття та раціонального використання лісових ресурсів в умовах ринкових економічних перетворень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Збереження і охорона цінних лісових екосистем з урахуванням їх цільового призначення та зонування, як у межах територій і об'єктів природно-заповідного фонду (ПЗФ), так і поза ними, регламентується низкою законів, Державними цільовими програмами, природоохоронними конвенціями, Червоною і Зеленою книгами України. До 2025 р. площа таких лісів в Україні повинна збільшитися на 1 млн. га [2].

Екологічна проблема лісових масивів пов'язана з нераціональною діяльністю людини в лісі, яка може спричинити катастрофічні наслідки. Деякі обставини, зокрема зміна кліматичних умов, ненормовані опади, незаконна вирубка лісу, створення сміттєзвалищ у лісовому масиві, лісові пожежі тощо, вже призвели до початку знищення лісів.

Збереження – це низка заходів, які необхідні для підтримання або відновлення (відтворення) природних комплексів, природних оселищ (місць та середовищ існування видів), лісових екосистем і популяцій видів природної фауни й флори у сприятливому природоохоронному статусі та які не суперечать режиму територій та об'єктів ПЗФ в їх межах. Важливим є пріоритет охорони – та ознака чи ознаки природних комплексів (певні територіальні об'єкти, компоненти ландшафту, природні процеси, види, оселища тощо), заради збереження, відновлення або створення яких вводиться конкретний режим збереження, регулювання чи охорони [1].

Лісовий кодекс України декларує збереження біорізноманіття в лісах на

генетичному, видовому, популяційному та екосистемному рівнях шляхом: збереження об'єктів цінного генетичного фонду лісових порід – від генетичних резерватів до дослідних та випробних культур, недопущення генетичного забруднення генофондів аборигенних порід та інвазій інтродукованих видів у природні екосистеми, забезпечення охорони рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів тваринного і рослинного світу, рослинних угруповань, пралісів, інших цінних природних комплексів, створення на найбільш цінних лісових ділянках територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Такі різнопланові і різномасштабні завдання вимагають системного підходу до збереження біорізноманіття в лісах і диференційованих заходів з їх збереження та охорони. Диференціація заходів здійснюється відповідно до біології і екологічних особливостей охоронюваних видів, їх оселищ у межах екосистем різних рангів, а також статусом заповідних територій. При цьому загальною основою є рекомендації Всеєвропейської стратегії збереження біологічного та ландшафтного різноманіття (1995 р.), реалізація яких повинна здійснюватися також з урахуванням необхідності застосування наближеного до природи лісівництва. Превентивними режимами за такого підходу є застосування екологічно орієнтованих способів відтворення лісів та використання лісових ресурсів і ведення лісового господарства за принципами наближеного до природи лісівництва [2].

За призначенням і місцем розташування ліси виконують переважно екологічні (водоохоронні, захисні, санітарно-гігієнічні, оздоровчі) функції та мають обмежену експлуатаційну цінність. Вони зосереджені переважно у Поліссі та Українських Карпатах. Лісовий покрив у різних природних зонах має суттєві відмінності та не досягає оптимального рівня, за якого земельні ресурси використовуються найефективніше, формується екологічне середовище і найбільш повно розкривається весь спектр корисних властивостей лісу [4].

Ліси України є національним надбанням держави і відповідно до їх призначення та розташування виконують переважно водоохоронні, захисні, санітарно-гігієнічні, оздоровчі, рекреаційні, естетичні, освітні й інші функції; є джерелом задоволення потреб суспільства в лісових ресурсах.

Необхідне беззастережне дотримання режимів збереження цінних лісових екосистем, видів та оселищ європейського значення, зникаючих, рідкісних та вразливих угруповань лісових екосистем України, виконуючи для цього відповідні природоохоронні заходи, сформульовані в проектах організації території та охорони природних комплексів, менеджмент - планах, охоронних зобов'язаннях, положеннях, проектах організації і розвитку лісового господарства. Тип документа залежить від об'єкта ПЗФ і категорії

лісів та визначається чинним законодавством.

У межах природно-заповідних категорій різного рангу всі лісогосподарські та природоохоронні заходи проводяться комплексно і повинні враховувати збереження видів рослин і тварин та умов місць їх розмноження, росту і проживання. До лісогосподарських заходів належать: рубки догляду і система ведення лісового господарства за принципами наближеного до природи лісівництва [2].

Особливостями природоохоронних та лісогосподарських заходів у лісах природно-заповідного фонду є їх нижча інтенсивність, відсутність регламентованого періоду повторюваності, обов'язкове застосування природо-зберігаючих технологій із застосуванням малогабаритної техніки, ручних механізованих агрегатів, підвісних трелювальних установок, гужового транспорту, заборона використання важких механізмів на гусеничній тязі поза межами твердого ґрунтового вкриття, максимальне збереження надґрунтового і ґрунтового покриву, а також індивідуальний підхід щодо планування і проведення заходів на кожній ділянці. На природозаповідних територіях здійснюється гнучке ведення господарства з метою збереження цілісності екосистем, ландшафтів із мінімальною інтенсивністю використання лісових ресурсів та залежно від мети створення об'єкту. Завдання наближеного до природного лісівництва полягає у відтворенні в трансформованих екосистемах екологічних і природоохоронних функцій, які сформувалися у природних лісах протягом філоценогенетичного процесу. В об'єктах природно-заповідного фонду, Смарагдових об'єктах, а також на інших природоохоронних територіях наближене до природи лісівництво застосовується згідно із Законом України «Про природно - заповідний фонд України» та розробленими новими методичними рекомендаціями й здійснюється у господарських зонах національних і регіональних ландшафтних парків, заказниках, зоні антропогенних ландшафтів біосферних заповідників, у лісах зелених зон, прибережних захисних лісах і в інших місцевостях, де потрібно підсилювати стійкість деревостанів, зберігати сталість лісу та лісового середовища. Для забезпечення збереження та відновлення унікальних природних комплексів пріоритетними є планування і реалізація заходів з наближеного до природи лісівництва як основного напряму на тих територіях природно-заповідного фонду та Смарагдової мережі, де такі заходи не заборонені чинним законодавством [2].

Висновки. Отже, ведення лісового господарства вважають екологічно збалансованим, якщо формування насаджень забезпечує еволюційну динаміку типів лісу. Реалізація лісогосподарських заходів з відновлення корінних деревостанів, застосовуючи вибіркочу систему господарювання у вигляді

рубок лісовідновлення дасть змогу в перспективі забезпечити сталість лісокористування, суттєво поліпшити якісний склад лісів, оптимізувати вікову структуру насаджень, домогтися поновлення деревостанів природним шляхом, підвищити їх стійкість, естетичну цінність і продуктивність. Основні завдання держави полягають у підвищенні екологічної безпеки в лісах України. Щоб зменшити збитки від незаконних або масових вирубок, необхідно збільшувати площу ділянок для посадки нових деревних порід, створювати і розширювати нові лісові зони, запобігати лісовим пожежам, застосовувати сучасні та ефективні методи вирубки лісів.

Використані джерела

1. Голубець М.А. Лісова типологія – основа культури та ефективності лісового господарства. *Науковий вісник УкрДЛТУ*. Л.: УкрДЛТУ. 1995. Вип. 3.1. С. 14-18
2. Державне агенство лісових ресурсів України – Режим доступу: <https://forest.gov.ua> – доступ з екрана
3. Єлісавенко Ю.А. Оптимізація структури лісових ландшафтів для вдосконалення екомережі Східного Поділля. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня к.с.-г.н. за спеціальністю 03.00.16 – екологія. Рівне. 2021. 24 с.
4. Ліс у Степу: основи сталого розвитку: Монографія / О.І. Фурдичко, Г.Б. Гладун, В.В. Лавров; За наук. ред. О.І. Фурдичка. К.: Основа. 2006. 496 с.
5. Шершун М.Х., Дребот О.І. Економіка природокористування лісових екосистем: навчальний посібник / К.: ДІА. 2017. 264 с.

УДК 504.6(477.43/44)

Лосенко М.М. – студент спеціальності 101 “Екологія” ступеня вищої освіти “Магістр” КЗВО “Вінницька академія безперервної освіти”

Науковий керівник: **Поліщук В.М.** – кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри екології, природничих та математичних наук КЗВО “Вінницька академія безперервної освіти”

РЕГІОНАЛЬНИЙ ЛАНДШАФТНИЙ ПАРК “ДНІСТЕР” В СТРУКТУРІ ЕКОМЕРЕЖІ СХІДНОГО ПОДІЛЛЯ

Анотація. В статті подана загальна характеристика регіонального ландшафтного парку “Дністер” площею 6719,48 га в межах Могилів-Подільської і Ямпільської міських територіальних громад Могилів-Подільського району Вінницької області. Розглянуто особливості заповідного об’єкта з позицій фізико-географічного, геоботанічного, і зоогеографічного районування в структурі регіональної екологічної мережі. Досліджено його рослинний і тваринний світ, типи оселищ Резолюції №4 Бернської конвенції, що знаходяться під загрозою і потребують спеціальних заходів охорони. Подано функціональне зонування парку. Для поліпшення екологічного стану регіонального ландшафтного парку “Дністер” запропоновано комплекс природоохоронних заходів для реалізації цілей його сталого розвитку.